

MESTRES CABANES ESCENÒGRAF

15.04.2010

15.05.2010

Sala d'exposicions de l'Institut del Teatre
Plaça Margarida Xirgu, s/n. Barcelona

Horaris: De dilluns a divendres de 10 a 21 hores.
Caps de setmana de funció al Teatre Ovidi Montllor o al Teatre Estudi:
Dissabte de 18 a 21 hores i diumenge de 16.30 a 19 hores

Entrada lliure

**Diputació
Barcelona**

Institut del Teatre

mae

Centre de Documentació
i Museu de les Arts Escèniques

caixaManresa

L'EXPOSICIÓ

L'exposició «Josep Mestres Cabanes escenògraf» vol acostar-nos a la vida i sobretot a l'obra d'aquest personatge manresà, reconegut a nivell internacional a través de les seves escenografies; unes escenografies per a obres tan destacades com l'òpera *Aïda* representada al Gran Teatre del Liceu. És en aquest camp en el qual Mestres Cabanes va destacar i aportar més al món escenogràfic i a la ciència de la perspectiva, amb un sistema de representació conegut com «L'angle mestre de l'escenografia».

Un espai central expositiu, que ve a representar el taller de l'artista, vertebrava el material escenogràfic de la mostra. En un espai ambientat a l'època que ell va viure, l'exposició mostra els més rics treballs pictòrics i sobretot escenogràfics de Mestres Cabanes, a fi de fer endinsar el visitant al món de l'escenografia. A través d'aquest espai central es poden veure els diferents processos de la creació d'una escenografia: des de les primeres notes, als esbossos; dels esbossos a la perspectiva; de la perspectiva a la maqueta; de la maqueta al decorat, i del decorat a l'escena.

Recursos expositius:

- dotze teatrins originals de les escenografies d'*Aïda*, *Parsifal*, *Els Mestres Cantaires* i *Canigó*
- estris originals de pintura del taller de Mestres Cabanes
- originals a mida dels decorats utilitzats al Gran Teatre del Liceu
- esbossos i pintures originals de l'artista
- plafons explicatius sobre la vida de Mestres Cabanes
- un audiovisual que narra el procés de configuració d'una obra escenogràfica

FOTO MARTA PIELL

JOSEP MESTRES CABANES (1898-1990)

Una part de l'exposició recull els moments més importants de la vida de Mestres Cabanes, tant en l'àmbit personal com professional.

Nascut a Manresa a les acaballes del segle XIX, en el si d'una família vinculada a les arts decoratives, de ben jove ja comença a mostrar la seva facilitat per les Belles Arts, un fet que el portarà a ingressar a l'Escola d'Arts i Oficis de Manresa. Amb només vint anys rep la Medalla d'Or de la Cambra de Comerç, i un any més tard marxa a viure a Barcelona, on comença a treballar al taller de l'escenògraf Salvador Alarma. Més tard, passa a ser professor adjunt de Perspectiva i Escenografia de l'Institut del Teatre. Enmig d'aquest període de primers èxits professionals, es casa amb Isabel Lanaspá, i quatre anys més tard neix la seva filla Isabel. L'any 1934 signarà per primera vegada una escenografia seva, *Els Pastorets*, per al Teatre del Foment Mataroní.

Dos anys més tard, inicia la seva etapa al Liceu, espai que li permetrà desenvolupar les seves grans obres escenogràfiques. És durant aquest període quan inicia el seu projecte escenogràfic per a *Aïda* i quan té lloc un dels seus màxims descobriments en l'àmbit de la perspectiva, «l'angle mestre», i comença a

explotar la seva faceta pictòrica a través de diverses exposicions. No obstant, les dues primeres escenografies que estrenarà al Gran Teatre del Liceu seran *Lohengrin* i *Parsifal*. Després d'aquestes vindran les de l'òpera *Canigó* i les de *Tristany i Isolda*. Després d'aquests èxits, aconsegueix la càtedra de l'Escola de Belles Arts de Sant Jordi i se li concedeix la Medalla d'Argent al Mèrit del Teatre.

L'any 1977 s'inaugura la sala Mestres Cabanes al Museu Comarcal de Manresa i se li atorga el Premi Nacional de Teatre, en la secció Escenografia. També farà projectes escenogràfics per a obres de Joan Brossa, al Teatre Romea.

Un any abans de la seva mort, l'any 1989, l'Ajuntament de Manresa li concedeix la Medalla d'Or de la Ciutat, i deu anys després de la seva mort s'inaugura la Fundació Mestres Cabanes com a seu estable i centre d'exposició i documentació de la seva obra. L'entitat està presidida per la seva filla Isabel.

L'ART DE PINTAR UNA ATMOSFERA

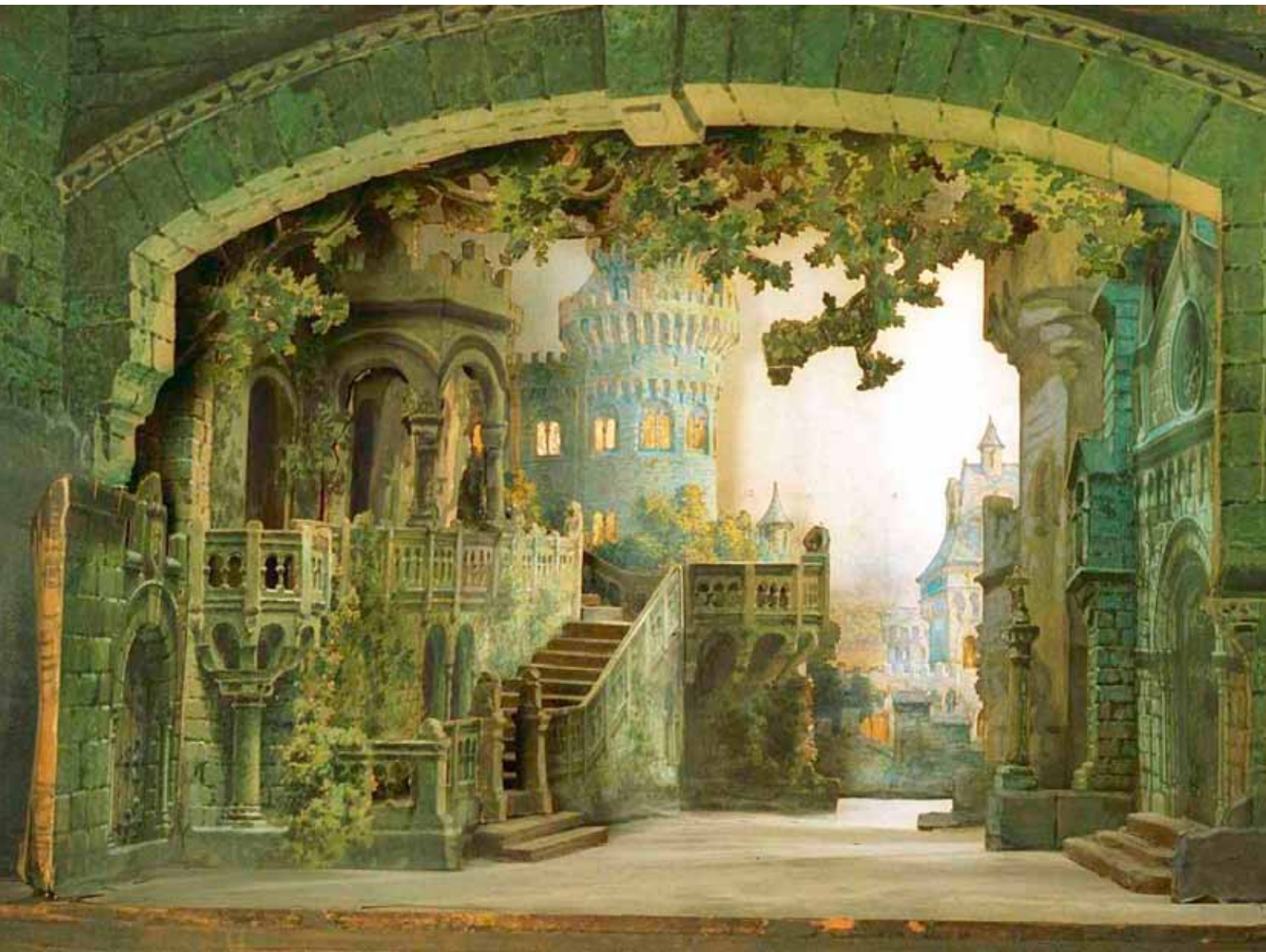
El tema central de l'exposició és l'escenografia: l'art i la tècnica de muntar l'escena teatral.

L'escenògraf crea un conjunt d'elements que s'afegeixen a aquest espai teatral i per al qual s'ha de reproduir un ambient i crear un clima i una atmosfera concret. Aquest clima ha de permetre ser contemplat com un espai real, i és en aquest aspecte en el qual Mestres Cabanes va destacar més. L'exposició ens mostra el camí cap a l'escenografia acabada, i aquesta no està acabada si no s'hi crea un clima versemblant que la defineixi. L'escenògraf manresà utilitza un gran detallisme per tal de donar veracitat a les seves pintures i escenografies. Tal com podem apreciar en les escenografies originals de la mostra, l'artista sovint recorre a formes arquitectòniques, geològiques o vegetals de

contorns molt accidentats o tortuosos i sobretot a explotar el tema de la perspectiva.

Per tal de crear una atmosfera cal imaginar-se a l'escena uns personatges, un vestuari, un text, uns sentiments i, en el cas de l'òpera –gènere per al qual el nostre artista va treballar i va despuntar més– un so. És la simbiosi de l'*attrezzo* i l'obra que es representa el que configura aquest clima màgic i real a la vegada, i el que fa que gaudim amb les obres de Mestres Cabanes. El costumisme dels seus teatrins i les seves pintures, així com també els escenaris reals que construïen al Gran Teatre del Liceu seguint les seves directrius, fan de l'obra d'aquest artista un exemple d'escenografia amb projecció internacional. I això és precisament un dels objectius principals de la mostra que presentem.

DEL LLIBRET A L'ESCENA

Tal com hem esmentat anteriorment, l'exposició es presenta com un espai de recreació del taller de Josep Mestres Cabanes. A través del seu taller i del material que el configura, el visitant es pot fer una idea clara de la manera de treballar de l'escenògraf. Els seus pinzells i pots de pintura, els seus esbossos i estudis de posteriors teatrins i algunes de les seves obres pictòriques ens acosten a les escenes i ambients que ell creava. La mostra es concep com el procés de creació d'una escenografia.

Aquest procés de creació per part de Mestres Cabanes partia de cinc fases:

- Del llibret als primers esbossos. L'escenògraf configura les bases del que serà la seva obra posterior i crea la idea que més tard desenvoluparà. Es tracta del procés de la creació artística o pluja d'idees.
- Dels esbossos a la perspectiva. Un cop té definit quins són els elements que vol dibuixar, en fa un esbós complet i l'acoloreix; és a dir, en fa un dibuix tot incorporant alguna figura per estudiar-ne les proporcions. És aquí on entra el tema de la perspectiva.
- De la perspectiva a la maqueta. Quan Mestres Cabanes té el dibuix final de l'escena, havent estudiat el tema de la perspectiva i la profunditat, passa a muntar l'esbós en forma de teatrí.

- De la maqueta al decorat. La configuració de la maqueta li permetrà estudiar i corregir les dificultats del projecte, així com també decidir la il·luminació adequada. Un cop es té la maqueta a punt i aprovada, es passa a la confecció de l'escenografia pròpiament dita.
- Del decorat a l'escena. Ha arribat l'hora de traslladar la maqueta a l'espai real. Mitjançant un procés d'elaboració de les peces a mida real, l'escenògraf dibuixa les peces al decorat amb tinta corrent, fins que queden impregnades a l'espai escenogràfic. Tot està a punt per situar-hi els personatges de l'òpera.

«L'ANGLE MESTRE DE L'ESCENOGRAFIA»

Observant les obres originals de Mestres Cabanes de l'exposició, hom s'adona de la magnífica aportació de l'artista al món de l'escenografia i de la ciència de la perspectiva en general amb «l'angle mestre».

L'artista descobreix aquest terme durant el procés d'experimentació dels traços perspectius dels espais cortesans dels faraons de l'escenografia de l'òpera *Aïda*, entre els anys 1936-1945. El realisme de les seves composicions i la perfecció de la seva perspectiva fa que avui parlem de «l'angle mestre» com una de les millors troballes, per no dir la més rellevant de Mestres Cabanes en el món esce-

nogràfic i artístic. «L'angle mestre» de l'artista manresà ha servit de model per a posteriors artistes, i això li ha donat el títol de «L'angle mestre de l'escenografia».

Josep Mestres Cabanes despunta en el tractament escenogràfic, cosa que li permet primer treballar al Gran Teatre del Liceu i ser reconegut ja en vida com un dels escenògrafs més importants del panorama nacional i internacional.

El seu ric llegat ha arribat fins als nostres dies i una part important de la seva obra es conserva al Museu Comarcal de Manresa i a la Fundació Mestres Cabanes. L'exposició que aquí us presentem us convida a gaudir-ne dins la recreació del seu propi taller.

LÍNIES DE TREBALL A L'ENTORN DE L'EXPOSICIÓ

L'exposició que ens ofereix Caixa Manresa ens proposa gaudir de l'obra de Josep Mestres Cabanes a través d'una recreació del seu taller. Amb material de treball original de l'artista, el visitant es pot fer una idea de com treballava l'artista manresà i quin era el procés de creació de les seves escenografies.

Veurem com des de les partitures que li arribaven del Gran Teatre el Liceu, Mestres Cabanes començava a configurar els primers esbossos i d'aquests en treballava posteriorment els temes de la perspectiva. En la seva taula de treball trobem llenços de dibuixos i obres pictòriques dels ambients que més tard presentava al director de l'obra. Un cop tenia aprovat el projecte inicial passava a confeccionar-ne la maqueta, per tal de solucionar els problemes tècnics que més tard es podia trobar a dalt de l'escenari. La maqueta li permetia treballar els aspectes de les proporcions, de la il·luminació i de la perspectiva, fet que podem observar a través dels dotze teatrins que conté la mostra. El procés de creació de l'escenografia acabava a l'escenari del teatre pròpiament, on traspasava a mida real la seva maqueta, i finalment tenia lloc la posada en escena, amb els personatges i la música.

Es proposa, doncs, la descoberta dels passos de la creació escenogràfica, tot gaudint d'algunes de les maquetes més atractives de les òperes *Aïda*, *Parsifal*, *Els Mestres Cantaires* i *Canigó*, entre d'altre material original de gran interès, per passar a posar en pràctica alguns dels passos bàsics que condueixen l'escenògraf a escena per acabar escoltant fragments d'òpera.

Objectius

- Conèixer i homenatjar la figura de Josep Mestres Cabanes
- Descobrir el procés de creació d'una escenografia
- Endinsar-nos en l'obra escenogràfica de l'artista manresà a través de les seves maquetes i les seves obres pictòriques
- Entendre la importància de l'aportació de Mestres Cabanes al panorama nacional i internacional de l'escenografia
- Gaudir del gènere de l'òpera
- Veure escenaris originals del Gran Teatre del Liceu creats pel mateix artista
- Experimentar amb el tema de l'escenografia a través d'un teatrí
- Crear ambients escenogràfics a partir d'una obra d'òpera

Bibliografia

INFIESTA, Maria, i MOTA, Jordi. *Gent Nostra*. Mestres Cabanes. Barcelona: Editorial Labor S.A. 1992.

FUNDACIÓ CAIXA MANRESA. *J. Mestres Cabanes*. Fundació Mestres Cabanes.

GÓMEZ, José Antonio. *Historia visual del escenario*. Madrid: Editorial J. García Verdugo, 1997.

IBORRA, Joaquim; LLORET, Teresa; MATA-BOSCH, Joan; PLA I ARXÉ, Ramon; SOLA-MORALES, Ignasi; DILMÉ, Lluís, i FABRÉ, Xavier. Barcelona: Lunwerg Editores, 1999.